

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(11), 2023

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Науково-методичною радою Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 16.05.2023 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М.

Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабачій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент;

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти;

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор, доцент кафедри психології;

Лужанська Тетяна Юріївна – к. географічних наук, доцент;

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор;

Мілашовська Ольга Іванівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи;

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н., декан гуманітарного факультету;

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва;

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор;

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії;

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів;

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання;

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти;

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту;

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти;

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

УДК 373.3.091.26:373.3.016:3(045)

Скоблей І. Р.
магістр, Мукачівський державний університет

Кузьма-Качур М. І.
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

МЕТОДИКА РЕЛІЗАЦІЇ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У статті розкрито сутність та значення формувального оцінювання у процесі формування природознавчої компетентності здобувачів початкової освіти в курсі «Я досліджую світ». Авторами зосереджено увагу на організації і проведенні формувального оцінювання на уроках згідно алгоритму діяльності вчителя при вивченні тем курсу та наведено приклади вправ, що доцільно використовувати в освітньому процесі природничої освітньої галузі.

Ключові слова: методи формування оцінювання, природнича освітня галузь, здобувачі початкової освіти.

The article reveals the essence and significance of formative assessment in the process of forming the natural history competence of primary education applicants in the course "I explore the world". The authors focus on the organization and conduct of formative assessment in the classroom according to the algorithm of the teacher's activity when studying the topics of the course and provide examples of exercises that should be used in the educational process of the natural educational field.

Keywords: methods of assessment formation, natural education industry, applicants for primary education.

Із впровадженням Державного стандарту початкової школи виникли нові вимоги до змісту системи шкільної освіти та до результатів навчальних досягнень учнів. Одним з ключових аспектів сучасної початкової освіти є перегляд і якісна зміна парадигми моніторингу та оцінки рівня навчальних досягнень молодших школярів. Традиційні форми контрольно-оціночної діяльності в значній мірі негативно позначаються на психологічному стані здобувачів початкової освіти: вони породжують страх перед неправильною відповіддю, негативними коментарями на свою адресу, низькою оцінкою, що, в свою чергу, може викликати негативні емоції з боку батьків.

Тому виникла потреба у пошуку нових підходів та засобів до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Актуальною тенденцією в практиці оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на сьогоднішньому етапі реформування є інтеграція традиційного (підсумкового) та інноваційного (формувального) оцінювання. Саме формувальне оцінювання

дозволяє вчителю аналізувати не тільки кінцевий результат, а й динаміку формування загальних та предметних компетентностей здобувачів освіти і сприяє виробленню у них об'єктивної самооцінки і самоконтролю.

Як зазначено у [3], оцінка буде формувальною при наявності наступних компонентів:

–цілепокладання – планування кінцевого результату оцінки;

–зворотний зв'язок – надання здобувачам початкової освіти інформації для правильного здійснення наступних етапів навчання;

–розробка критеріїв – сприяє організації більш «прозорого» процесу оцінювання, так як здобувачі освіти розуміють, чому отримують ту чи іншу оцінку, вчать оцінювати свою роботу, знаходити прогалини і планувати подальшу освітню діяльність;

–самооцінювання і взаємне оцінювання – дозволяє здобувачам освіти самостійно виявити проблеми і шляхи їх вирішення, відзначити слабкі і сильні сторони роботи своїх однокласників, зрозуміти роль і необхідність оцінювання.

Проблему використання формувального оцінювання в навчальному процесі та його теоретичне обґрунтування розглядали зарубіжні вчені А. Воронцов, Г. Голуб, О. Крилова та ін.; методологічні основи оцінювання у вітчизняній освітній практиці визначали Б. Бович, Н. Софій, О. Щербак та ін.; прикладні аспекти формувального оцінювання сформулювали О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Савченко та ін.; вплив формувального оцінювання на стимулювання школярів до навчання вивчали Т. Гільберг, О. Полякова та ін. У нашому дослідженні розглядаємо особливості використання технології формувального оцінювання в практиці початкової школи при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Мета статті полягає в описі методики формувального оцінювання навчальних досягнень учнів з природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від правильної організації оцінювання. У сучасній вітчизняній освітній системі використовується такий підхід до оцінювання досягнень здобувачів освіти, що дає можливість виключити негативні миті в навчанні, сприяє індивідуалізації навчального процесу, підвищенню навчальної мотивації та їх самостійності. В умовах компетентної освіти оцінювання має спрямовуватися на розвиток здобувача освіти, а не бути засобом покарання. Науковці Н. Ларіонова та Н. Стрельцова у [4, с. 35] наголошують, що «використання формувального оцінювання на конкретному уроці буде ефективним за умови дотримання вчителем алгоритму діяльності, який закріплений у методичних рекомендаціях щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу (додаток до наказу МОН від 20.08.2018 № 924) [5]:

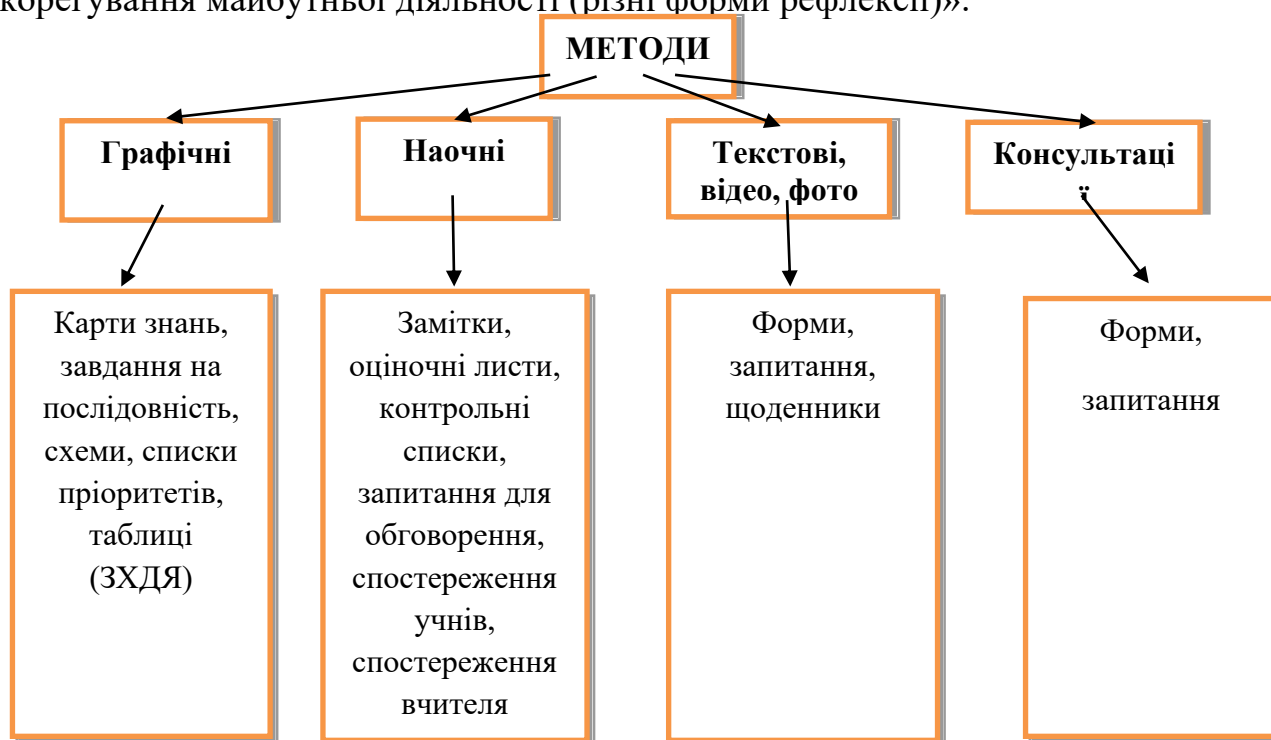
1. Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.
2. Забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання. Створення ефективного зворотного зв'язку.
3. Ознайомлення учнів з критеріями оцінювання.

4. Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).

5. Коригування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання».

У практиці роботи вчителів запропоновано використовувати різноманітні методи і прийоми. Основні з них відображені на рис. 1.

Як зазначено у [1, с. 236] «формувальне оцінювання – це зворотній зв’язок для учнів, що дозволяє їм усвідомити, які кроки слід зробити для поліпшення своїх результатів. Тобто учні мають оцінювати хід реалізації своєї діяльності, констатувати результативність своєї діяльності, робити та планувати шляхи корегування майбутньої діяльності (різні форми рефлексії)».

Рис.1. Методи формувального оцінювання

Розглянемо приклади організації і проведення формувального оцінювання на уроках природничої освітньої галузі згідно алгоритму діяльності вчителя при вивченні теми «Як почуються рослини навесні» (2 клас).

1. *Формулювання об’єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.* Учень/учениця має уточнити причини змін рослин навесні; має знати, що поживні речовини рухаються до органів рослин у процесі сокоруху, ознаки, що притаманні рослинам з настанням весни; мають розуміти, що збір першоцвітів призводить до їх зменшення; має вміти організувати спостереження за змінами рослин на весні.

2. *Забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання.* Формувальне оцінювання забезпечує зворотній зв’язок про ступінь розуміння, усвідомлення, засвоєння та використання здобувачами освіти предметних компетентностей, знань, умінь і навичок. Використання прийомів, форм і методів роботи з навчальним матеріалом забезпечить активну участь здобувачів освіти у процесі

пізнання. Актуалізацію опорних знань та чуттєвого досвіду здобувачів освіти доречно розпочати з відгадування загадок:

Я найперша зацвітаю
Синім цвітом серед гаю.
Відгадайте, що за квітка,
Бо мене не стане влітку.
(Проліска дволиста)

На стеблинці волохатій,
Шість пелюсток лілуватих.
Гарна квітка – навіть в сні
Усміхається мені.
(Сон-трава)

Важливо, щоб здобувачі освіти відгадали і пояснили зміст тверджень у загадці. Кожне твердження, що закладене в інформаційному тексті важливо проаналізувати: Якого кольору квітки у проліски дволистої? Коли можна побачити квітучу проліску у лісі (на поляні)? та ін.

На наступному етапі доцільно розказати учням про першоцвіти, які занесені до Червоної книги. Завершальним завданням є розповідь учнів про зміни в житті яблуні навесні за схемою (рис.2).

Рис.2. Схема розвитку яблуні навесні [2, с. 57]

Логічним переходом до запропонованого завдання можуть бути завдання:

– Пофантазуйте, уявіть себе весняною квіткою. Від її імені розкажіть про себе і свої проблеми.

Заслухайте пропозиції щодо збереження першоцвітів.

3. *Ознайомлення учнів з критеріями оцінювання.* Критерії оцінювання мають описувати те, що описано у цілях. У нашому випадку – це знання про причини появи першоцвітів, їх види.

4. *Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).* Система запитань та завдань може бути такою:

Запитання:

– Яку цікаву інформацію ви дізналися на уроці?

– Що з отриманої інформації вам сподобалось?

– Як ви можете берегти, захищати ранньоквітучі рослини? Обговоріть у групах.

– Які ще дослідження ви б хотіли провести?

Вправа «Спостережливість».

Знайдіть помилки, підкресліть:

«Сонечко тане.

З'являються перші весняні бурульки.
Сніги розпускаються.
Птахи прокидаються від зимового сну.
Звірі повертаються з теплих країв».

Проблемне завдання:

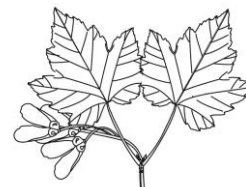
Поміркуйте, чи ростуть крокуси в дикій природі?

Оціни свою роботу на уроці. Розфарбуй листя відповідним кольором:

Червоним кольором – я молодець У мене все вийшло.

Зеленим кольором – у мене були помилки, але я буду старатися і в мене все вийде.

Жовтим кольором – у мене було чимало помилок, але я буду старатися – і в мене все вийде.

5. *Коригування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.* На цьому етапі можна використати техніку формувального оцінювання «Ріка пізнання», що описана у [4, с. 44]. Алгоритм використання техніки:

1-й крок передбачає пояснення здобувачам освіти того, що людина не може бути носієм всієї існуючої інформації. Тому активно пізнаючи щоразу відкриває щось нове у навколишньому світі та самому собі. У такому випадку життя кожного з нас можна зобразити як річку пізнання. Водночас, як і у кожній річці, на шляху «річки пізнання» трапляються певні перепони.

2-й крок. Здобувачі освіти отримують малюнок із зображенням річки, яка вкрита кригою та хмаринками, з яких іде сніг. На кригах і хмаринках міститься певне твердження у формі заперечення. У нашому прикладі такими твердженнями можуть бути такі:

– березовий сік дуже корисний для здоров'я. Надмірний збір березового соку призводить до загибелі дерева.

– першоцвіти – ранньоквітучі рослини, які милують нас своєю ніжністю і дарують радість пробудження природи. Надмірний збір першоцвітів для букетів призводить до зменшення їх кількості.

3-й крок. Здобувачам освіти пропонується уважно прочитати написи на кригах, хмаринках: мені важко було виконати завдання; я не знаю способи збору березового соку; завдання важке і нецікаве.

4-й крок. Здобувачам освіти пропонується відреагувати на написи: якщо вони не згодні з твердженням, необхідно зняти хмаринку; якщо згодні, то крига/хмаринка залишаються.

5-й крок. Здобувачі освіти аналізують отриманий варіант малюнка. Роблять певні висновки і висувають власні твердження.

Доцільно у процесі навчання використати техніку формувального оцінювання «Мікрофон»:

- Чи здійснилися ваші припущення щодо отриманої інформації?
- Поясніть свою думку щодо збереження першоцвітів.
- Хто з вас готовий, озвучте, наскільки ви відповідали на уроці.
- Що нового ви дізналися про першоцвіти?

- Що вам на уроці вдалося найкраще?
- Що з ваших умінь потребує подальшого вдосконалення?
- Що з матеріалу уроку ви можете пояснити іншим?

Таким чином, учитель регулярно забезпечує зворотний зв'язок, надаючи учням коментарі, завдання для спостереження та ін. з приводу їх діяльності. Він змінює прийоми і технології навчання в залежності від зміни результатів навчання здобувачів освіти. Крім того, вчитель усвідомлює необхідність навчання здобувачів початкової освіти принципам самооцінки і способам поліпшення власних результатів. Здобувачам освіти повинна бути надана можливість брати активну участь в організації власного навчального процесу.

Особливості методики формуального оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти полягають у комплексному використанні технік формуального оцінювання (візуальних, схематично-графічних, комбінованих) та форм оцінювання (самооцінювання, взаємооцінювання). Формувальне оцінювання дає змогу цілісно й системно забезпечити зворотній зв'язок під час аудиторного, змішаного чи дистанційного навчання. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів формуального оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти. Перспективними для подальшого пошуку видаються питання дослідження найефективніших інструментів формуального оцінювання.

Список використаних джерел

1. Гільберг Т. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. – К.: Генеза, 2019. – 256 с.
2. Гільберг Т. Г. Я досліджую світ: підруч. для 2-го кл. закл. заг. серед. освіти. У 2-х ч. / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. – К.: Генеза, 2019. – Ч. 2. – 144с.
3. Кузьма-Качур М. Формувальне оцінювання: сутнісна характеристика [Електронний ресурс] / М. Кузьма-Качур, І. Скоблей. – Режим доступу: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7.pdf>.
4. Ларіонова Н. Б. Формувальне оцінювання в освітньому процесі початкової школи: навчально-методичний посібник / Н. Б. Ларіонова; автори-укладачі: Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. – Видання 2-е, перероблене та доповнене. – Харків: Друкарня Мадрид, 2020. – 83 с.
5. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі: Наказ № 924 від 20 серпня 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61761/.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>